

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 13ης Οκτωβρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 86/653/ΕΟΚ – Άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β' – Εμπορικοί αντιπρόσωποι (ανεξάρτητοι επαγγελματίες) – Πράξη που συνήφθη με τρίτο με τον οποίο ο εμπορικός αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη – Αμοιβή – Ζήτημα αν ο κανόνας που προβλέπει το δικαίωμα του αντιπροσώπου για λήψη προμήθειας είναι αναγκαστικού ή ενδοτικού δικαίου»

Στην υπόθεση C-64/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο, Πολωνία) με απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 2 Φεβρουαρίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp.k.

κατά

Bank Handlowy w Warszawie S.A.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Jürimäe (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen και M. Gavalec, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: T. Ćapeta

γραμματέας: M. Siekierzyńska, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 23ης Μαρτίου 2022,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp.k., εκπροσωπούμενη από τον M. Skrycki, adwokat, και τον A. Springer, radca prawny,
- η Bank Handlowy w Warszawie S.A., εκπροσωπούμενη από τους G. Pietras και M. Rzerka, adwokaci,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna και την S. Żyrek,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Möller, U. Bartl, J. Heitz και M. Hellmann,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Pucciariello, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Armati, τον S. L. Kaléda και την B. Sasinowska,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 9ης Ιουνίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες) (ΕΕ 1986, L 382, σ. 17).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Rigall Arteria Management sp. z o.o. sp.k. και της Bank Handlowy w Warszawie S.A. (στο εξής: Bank Handlowy) σχετικά με την παροχή, εκ μέρους της δεύτερης, των αναγκαίων πληροφοριών προκειμένου η πρώτη να μπορέσει να υπολογίσει το ποσό της οφειλόμενης σε αυτήν προμήθειας για συμβάσεις που συνήψε η Bank Handlowy με πελάτες τους οποίους είχε αποκτήσει με προηγούμενη διαμεσολάβηση της Rigall Arteria Management.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η δεύτερη και η τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 86/653 έχουν ως εξής:

«[Εκτιμώντας] ότι οι διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών σε θέματα εμπορικής αντιπροσώπευσης επηρεάζουν αισθητά στο εσωτερικό της Κοινότητας τις συνθήκες ανταγωνισμού και άσκησης του επαγγέλματος, επηρεάζουν την προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους και είναι επιζήμιες για την ασφάλεια των εμπορικών πράξεων· ότι, εξάλλου, οι διαφορές αυτές είναι δυνατό να παρεμποδίζουν αισθητά τη σύναψη και τη λειτουργία των συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας μεταξύ αντιπροσωπευόμενου και εμπορικού αντιπροσώπου που είναι εγκατεστημένοι σε διαφορετικά κράτη μέλη·

ότι οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών πρέπει να διενεργούνται υπό συνθήκες που προσιδιάζουν σε ενιαία αγορά, πράγμα που επιβάλλει την προσέγγιση των συστημάτων δικαίων των κρατών μελών στον απαραίτητο βαθμό για την καλή λειτουργία της κοινής αυτής αγοράς·

ότι, για τον σκοπό αυτό, οι έστω ενοποιημένοι κανόνες για τις συγκρούσεις νόμων δεν εξαλείφουν στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας τις προαναφερόμενες δυσχέρειες και συνεπώς δεν καθιστούν περιττή την προτεινόμενη εναρμόνιση».

4 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, εμπορικός αντιπρόσωπος είναι εκείνος στον οποίο, υπό την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου μεσολαβητή, ανατίθεται σε μόνιμη βάση είτε να διαπραγματεύεται για λογαριασμό άλλου προσώπου, το οποίο καλείται στο εξής “αντιπροσωπευόμενος”, την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων είτε να διαπραγματεύεται και να συνάπτει τις πράξεις αυτές επ’ ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου.»

5 Το κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας φέρει τον τίτλο «Αμοιβή». Περιλαμβάνει τα άρθρα 6 έως 12. Το πρώτο από τα άρθρα αυτά ορίζει τα εξής:

«1. Ελλείψει σχετικής συμφωνίας ανάμεσα στα μέρη και με την επιφύλαξη της εφαρμογής των διατάξεων αναγκαστικού δικαίου των κρατών μελών σχετικά με το ύψος των αμοιβών, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται αμοιβή σύμφωνα με τις συνήθειες που εφαρμόζονται στον τόπο όπου ασκεί τη δραστηριότητά του και για την αντιπροσώπηση των εμπορευμάτων τα οποία αφορά η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας. Ελλείψει παρόμοιων συνηθειών, ο αντιπρόσωπος δικαιούται εύλογη αμοιβή αφού ληφθούν υπόψη όλα τα στοιχεία που έχουν σχέση με την εμπορική πράξη.

2. Κάθε στοιχείο της αμοιβής το οποίο μεταβάλλεται ανάλογα με τον αριθμό και την αξία των υποθέσεων θα θεωρείται ότι κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας αποτελεί προμήθεια.

3. Τα άρθρα 7 έως 12 δεν εφαρμόζονται εφόσον ο εμπορικός αντιπρόσωπος δεν αμείβεται συνολικά ή εν μέρει με προμήθεια.»

6 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της ίδιας ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Για εμπορική πράξη που έχει συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται προμήθεια:

α) αν η πράξη έχει συναφθεί χάρη στην παρέμβασή του

ή

β) αν η πράξη έχει συναφθεί με τρίτο με τον οποίο ο αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.»

7 Το άρθρο 10 της οδηγίας 86/653 προβλέπει τα εξής:

«1. Η αξίωση επί της προμήθειας υφίσταται από τον χρόνο και κατά το μέτρο που συντρέχει μία από τις παρακάτω περιπτώσεις:

α) ο αντιπροσωπευόμενος εξετέλεσε την πράξη·

β) ο αντιπροσωπευόμενος όφειλε να είχε εκτελέσει την πράξη δυνάμει της συμφωνίας που έχει συναφθεί με τον τρίτο·

γ) ο τρίτος εξετέλεσε την πράξη.

2. Η αξίωση επί της προμηθείας γεννάται το αργότερο όταν ο τρίτος εκτελέσει το μέρος που του αναλογεί από την πράξη ή θα έπρεπε να το έχει εκτελέσει εάν ο αντιπροσωπευόμενος είχε εκτελέσει το μέρος της πράξης που αναλογεί σ' εκείνον.

3. Η προμήθεια καταβάλλεται το αργότερο την τελευταία ημέρα του μηνός που ακολουθεί το τρίμηνο κατά τη διάρκεια του οποίου είχε γεννηθεί η σχετική αξίωση.

4. Δεν επιτρέπεται να συμφωνηθεί παρέκκλιση από τις διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου.»

8 Το άρθρο 11 της οδηγίας αυτής έχει ως εξής:

«1. Το δικαίωμα επί της προμήθειας αποσβέννυται μόνον εφόσον:

– αποδεικνύεται ότι η σύμβαση μεταξύ του τρίτου και του εντολέα δεν θα εκτελεσθεί

και

– η μη εκτέλεση δεν οφείλεται σε γεγονότα για τα οποία είναι υπαίτιος ο αντιπροσωπευόμενος.

2. Οι προμήθειες που έχει ήδη εισπράξει ο εμπορικός αντιπρόσωπος επιστρέφονται εάν το σχετικό δικαίωμα αποσβεστεί.

3. Δεν επιτρέπεται να συμφωνηθεί παρέκκλιση από τη διάταξη της παραγράφου 1 εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου.»

9 Το άρθρο 12 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Ο αντιπροσωπευόμενος διαβιβάζει στον εμπορικό αντιπρόσωπο κατάσταση των οφειλομένων προμηθειών, το αργότερο την τελευταία ημέρα του μηνός που ακολουθεί το τρίμηνο κατά το οποίο γεννήθηκαν οι σχετικές αξιώσεις. Η κατάσταση αυτή αναφέρει όλα τα ουσιώδη στοιχεία βάσει των οποίων έχει υπολογισθεί το ποσό των προμηθειών.

2. Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται να απαιτήσει να του παρασχεθούν όλες οι πληροφορίες και κυρίως απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων που βρίσκονται στη διάθεση του αντιπροσωπευόμενου, και τις οποίες χρειάζεται για την επαλήθευση του ποσού των οφειλομένων προμηθειών.

3. Δεν επιτρέπεται να συμφωνηθεί παρέκκλιση από τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου.

[...]»

Το πολωνικό δίκαιο

- 10 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 86/653 μεταφέρθηκε στο πολωνικό δίκαιο με το άρθρο 761, παράγραφος 1, του *ustawa – Kodeks cywilny* (νόμου περί θεσπίσεως του αστικού κώδικα), της 23ης Απριλίου 1964 (Dz. U. 2019, θέση 1145) (στο εξής: αστικός κώδικας). Κατά την εν λόγω διάταξη:

«Ο εμπορικός αντιπρόσωπος δύναται να απαιτήσει προμήθεια για συμβάσεις που έχουν συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, αν αυτές συνήφθησαν χάρη στην παρέμβασή του ή με πελάτες αποκτηθέντες προηγουμένως χάρη στη διαμεσολάβηση του αντιπροσώπου για συμβάσεις του ίδιου είδους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 11 Η Rigall Arteria Management και η Bank Handlowy συνδέονταν με διάφορες συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 30 Ιουνίου 2015. Η τελευταία από τις συμβάσεις αυτές είχε τη μορφή σύμβασης-πλασιού και συμπληρωνόταν από ειδικές συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας. Οι συμβάσεις που είχαν συνάψει οι διάδικοι της κύριας δίκης αφορούσαν την εκτέλεση δραστηριότητας χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, περιλαμβανομένης της διαμεσολάβησης κατά την άσκηση βοηθητικών και προωθητικών δραστηριοτήτων σχετικών με την εξυπηρέτηση και την πώληση πιστωτικών καρτών καθώς και άλλων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προσφερόμενων από την Bank Handlowy.
- 12 Οι ως άνω συμβάσεις όριζαν τον τρόπο αμοιβής του αντιπροσώπου και προέβλεπαν, μεταξύ άλλων, τον υπολογισμό της αμοιβής βάσει του αριθμού των συναφθεισών συμβάσεων. Στις περισσότερες περιπτώσεις επρόκειτο για συγκεκριμένο ποσό εισπραττόμενο για κάθε εκδιδόμενη πιστωτική κάρτα ή για κάθε εγκρινόμενη αίτηση δανείου. Καμία από τις συμβάσεις δεν όριζε άλλη μορφή αμοιβής πλην της προμήθειας για τις συμβάσεις που συνάπτονταν με την άμεση παρέμβαση του αντιπροσώπου. Επιπλέον, κατά τη λύση της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος είχε δικαίωμα σε αποζημίωση της οποίας το ποσό οριζόταν στη σύμβαση. Η σύμβαση όριζε επίσης ότι το ποσό αυτό καλύπτει το σύνολο της αποζημίωσης που δικαιούται ο εμπορικός αντιπρόσωπος.
- 13 Η Bank Handlowy κατήγγειλε τη σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας στις 17 Δεκεμβρίου 2014 και, στη συνέχεια, η Rigall Arteria Management της ζήτησε την παροχή πληροφοριών σχετικά με την προμήθεια που οφειλόταν για την περίοδο από την 1η Ιουνίου 1999 έως τις 31 Ιανουαρίου 2015. Απαντώντας στα επανειλημμένα αιτήματα της Rigall Arteria Management, η Bank Handlowy υποστήριξε ότι οι παρασχεθείσες έως τότε πληροφορίες καθιστούσαν δυνατό τον υπολογισμό της συνολικής οφειλόμενης αμοιβής βάσει των συναφθεισών συμβάσεων εμπορικής αντιπροσωπείας και ότι, συνεπώς, δεν υπήρχε λόγος για την παροχή περαιτέρω πληροφοριών. Η Bank Handlowy προσέθεσε, εξάλλου, ότι οι ζητηθείσες πληροφορίες καλύπτονταν από το τραπεζικό απόρρητο.
- 14 Κατόπιν της αρνήσεως αυτής, η Rigall Arteria Management άσκησε ενώπιον του Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακού δικαστηρίου Βαρσοβίας, Πολωνία) αγωγή, ζητώντας να της γνωστοποιηθούν οι αναγκαίες πληροφορίες για τον υπολογισμό της προμήθειας που οφειλόταν για το χρονικό διάστημα ισχύος της σύμβασης.

- 15 Το Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας) απέρριψε την αγωγή με απόφαση της 20ής Ιουνίου 2016, κρίνοντας ότι οι καταστάσεις που παρέσχε ο αντιπροσωπευόμενος κατά τη διάρκεια της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας ήταν πλήρεις και ότι ο αντιπρόσωπος δεν είχε διατυπώσει αντιρρήσεις ως προς το ποσό της υπολογισθείσας προμήθειας. Το δικαστήριο αυτό έκρινε περαιτέρω ότι από τους όρους της σύμβασης που είχε συναφθεί μεταξύ των μερών δεν προέκυπτε ότι ο αντιπρόσωπος είχε δικαίωμα να ζητήσει προμήθεια για συμβάσεις τις οποίες είχε συνάψει ο αντιπρόσωπος με πελάτες τους οποίους είχε αποκτήσει με πράξη που είχε συναφθεί προηγουμένως χάρη σε διαμεσολάβηση του εμπορικού αντιπροσώπου. Δέχθηκε επίσης τον ισχυρισμό της Bank Handlowy ότι μέρος των ζητηθεισών πληροφοριών καλυπτόταν από το τραπεζικό απόρρητο.
- 16 Με απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2018, το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας, Πολωνία) απέρριψε την έφεση της Rigall Arteria Management. Επικύρωσε το σκεπτικό του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου κατά τα ουσιώδη σημεία του. Επιπλέον, έκρινε ότι η αγωγή της Rigall Arteria Management μπορεί να είναι βάσιμη μόνο κατά το μέτρο που ο αντιπροσωπευόμενος έχει δικαίωμα να αξιώσει την καταβολή της αμοιβής την οποία αφορούν οι ζητηθείσες πληροφορίες. Κατά την κρίση του εφετείου, αυτό δεν συνέβαινε εν προκειμένω.
- 17 Κατά το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας), η αμοιβή για συμβάσεις που συνάπτονται με πελάτες οι οποίοι είχαν αποκτηθεί χάρη σε προηγούμενη μεσολάβηση του αντιπροσώπου στηρίζεται στο άρθρο 761, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα, το οποίο είναι διάταξη ενδοτικού δικαίου. Πλην όμως, κατά το εφετείο, τόσο από το γεγονός ότι το κείμενο της σύμβασης δεν περιλάμβανε αναφορά σε τέτοια μορφή προμήθειας όσο και από τη συμπεριφορά των διαδίκων κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της σύμβασης προέκυπτε ότι αυτοί απέκλεισαν σιωπηρώς το δικαίωμα του αντιπροσώπου να λάβει την επίμαχη προμήθεια.
- 18 Η Rigall Arteria Management άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης του Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείου Βαρσοβίας) ενώπιον του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Πολωνία), εν προκειμένω του αιτούντος δικαστηρίου.
- 19 Προς στήριξη της αναίρεσης, η Rigall Arteria Management προβάλλει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μεταξύ άλλων λόγων αναιρέσεως, παράβαση του άρθρου 761, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα, ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653, καθόσον η διάταξη αυτή χαρακτηρίστηκε ως ενδοτικού δικαίου. Κατά τη Rigall Arteria Management, η εφαρμογή της διάταξης αυτής δεν μπορεί να αποκλειστεί με σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου. Απαντώντας στην αίτηση αναιρέσεως, η Bank Handlowy αμφισβητεί την ορθότητα του ισχυρισμού αυτού, προβάλλοντας τον πλήρως ενδοτικό χαρακτήρα του άρθρου 761, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα.
- 20 Το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) έχει αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653. Αφενός, από το γράμμα των διατάξεων της οδηγίας θα μπορούσε να συναχθεί ότι ο ενδοτικός τους χαρακτήρας αποκλείεται μόνον εφόσον αυτό ορίζεται ρητώς. Αφετέρου, από τον σκοπό της οδηγίας ο οποίος συνίσταται στην προστασία του εμπορικού αντιπροσώπου προκύπτει ότι αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στο σύνολό της κατά τρόπο ώστε να αποκλείεται οποιαδήποτε επί τα χείρω μεταβολή, με σύμβαση, των δικαιωμάτων που παρέχονται στον εμπορικό αντιπρόσωπο.
- 21 Επιπλέον, τα άρθρα 7 έως 12 της οδηγίας καθιερώνουν ένα συνεπές και «κλειστό» σύστημα διατάξεων για την αμοιβή του αντιπροσώπου, το οποίο μπορεί να ανατραπεί στο σύνολό του και να αντικατασταθεί από άλλο καθεστώς που καθορίζουν τα ίδια τα μέρη. Συνεπώς, οι διατάξεις

αυτές επιτρέπουν μόνο την αντικατάσταση του συστήματος προμήθειας από άλλο σύστημα αμοιβής του εμπορικού αντιπροσώπου και όχι τον αποκλεισμό ορισμένων επιμέρους στοιχείων του.

- 22 Το συμπέρασμα ότι το δικαίωμα προμήθειας δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653 δεν μπορεί να αποκλειστεί ή να τροποποιηθεί εις βάρος του εμπορικού αντιπροσώπου είναι επίσης πειστικό από λειτουργικής απόψεως, λαμβανομένης υπόψη της πρακτικής αδυναμίας των εμπορικών αντιπροσώπων να διαπραγματευθούν συμβάσεις τις οποίες έχουν μονομερώς καταρτίσει οι αντιπροσωπευόμενοι.
- 23 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Najwyższy (Ανώτατο Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της [οδηγίας 86/653], ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού του, την έννοια ότι παρέχει σε ανεξάρτητο εμπορικό αντιπρόσωπο απόλυτο δικαίωμα να λάβει προμήθεια για σύμβαση συναφθείσα κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας με τρίτο, με τον οποίο ο αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη, ή μήπως η σύμβαση μπορεί να αποκλείσει τη χορήγηση του δικαιώματος αυτού;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 24 Επισημαίνεται κατ' αρχάς ότι η επίμαχη σύμβαση στην υπόθεση της κύριας δίκης αφορά την πώληση χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Πλην όμως, το είδος αυτό συμβάσεων δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 86/653, η οποία έχει εφαρμογή, σύμφωνα με τον ορισμό της έννοιας του «εμπορικού αντιπροσώπου» που περιέχεται στο άρθρο της 1, παράγραφος 2, μόνο στην περίπτωση των εμπορικών αντιπροσώπων στους οποίους ανατίθεται, επί μονίμου βάσεως, είτε η διαπραγμάτευση είτε η διαπραγμάτευση και η σύναψη πωλήσεως ή αγοράς εμπορευμάτων.
- 25 Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία, σε περίπτωση κατά την οποία εθνική νομοθεσία αποσκοπεί στην εναρμόνιση των λύσεων που προβλέπει για τις αμιγώς εσωτερικής φύσεως υποθέσεις με αυτές που έχει προκρίνει το δίκαιο της Ένωσης, προκειμένου, ιδίως, να αποτραπούν διακρίσεις εις βάρος των ημεδαπών ή ενδεχόμενες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, ή, ακόμη, να διασφαλισθεί η εφαρμογή ενιαίας διαδικασίας επί παρεμφερών περιπτώσεων, υφίσταται σαφώς συμφέρον να ερμηνεύονται ομοιόμορφα οι διατάξεις ή οι έννοιες που αντιστοιχούν σε διατάξεις ή έννοιες του δικαίου της Ένωσης, ανεξαρτήτως των συνθηκών υπό τις οποίες αυτές τυγχάνουν εφαρμογής, προκειμένου να αποφεύγονται στο μέλλον αποκλίσεις ως προς την ερμηνεία (απόφαση της 17ης Μαΐου 2017, ERGO Poist'ovňa, C-48/16, EU:C:2017:377, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 26 Ως προς το ζήτημα αυτό, από τα στοιχεία που διαβίβασε το αιτούν δικαστήριο, απαντώντας σε αίτημα παροχής διευκρινίσεων που του απηύθυνε το Δικαστήριο, προκύπτει ότι, κατά τη μεταφορά της οδηγίας 86/653 στο εθνικό δίκαιο, ο Πολωνός νομοθέτης δεν περιέλαβε στον ορισμό της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας μνεία της πώλησης ή αγοράς εμπορευμάτων, εκδηλώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη βούλησή του να ρυθμίσει ομοιόμορφα τις συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας που αφορούν την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων και εκείνες που αφορούν την πώληση ή αγορά υπηρεσιών.
- 27 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 28 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653, ορθώς ερμηνευόμενο, είναι ανεπίτρεπτος ο συμβατικός αποκλεισμός του δικαιώματος προμήθειας το οποίο παρέχει η διάταξη αυτή στον εμπορικό αντιπρόσωπο (ελεύθερο επαγγελματία) όσον αφορά πράξεις που συνάπτονται, κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τρίτο με τον οποίο αυτός έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.
- 29 Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 86/653, για εμπορική πράξη που έχει συναφθεί κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, ο εμπορικός αντιπρόσωπος δικαιούται προμήθεια αν η πράξη έχει συναφθεί χάρη στην παρέμβασή του ή αν η πράξη έχει συναφθεί με τρίτο με τον οποίο ο αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.
- 30 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεών της, το γράμμα της διάταξης αυτής υποδηλώνει, μέσω της χρήσης του συνδέσμου «ή», ότι βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να δώσει στα μέρη δυνατότητα επιλογής. Δεν είναι όμως δυνατό να συναχθεί από το γράμμα της διάταξης αν αυτή είναι ενδοτικού ή αναγκαστικού δικαίου.
- 31 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι ούτε από το άρθρο 7 ούτε από άλλη διάταξη της οδηγίας 86/653 προκύπτει ρητώς αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', περιέχει κανόνα αναγκαστικού δικαίου, για την ερμηνεία της διάταξης αυτής πρέπει να ληφθεί υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, καθώς και ο σκοπός που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία. Το ιστορικό της θεσπίσεως της διάταξης μπορεί επίσης να προσφέρει χρήσιμα στοιχεία για την ερμηνεία της [πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουνίου 2020, Α κ.λπ. (Ανεμογεννήτριες σε Aalter και Nevele), C-24/19, EU:C:2020:503, σκέψη 37].
- 32 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, το πλαίσιο της διάταξης, από την όλη οικονομία της οδηγίας 86/653 προκύπτει ότι, όπου δεν επιτρέπεται απόκλιση από τις διατάξεις της, ο νομοθέτης της Ένωσης έχει μεριμνήσει ώστε να το ορίσει ρητώς. Αυτό συμβαίνει, ειδικότερα, στο άρθρο 10, παράγραφος 4, στο άρθρο 11, παράγραφος 3, καθώς και στο άρθρο 12, παράγραφος 3, της οδηγίας 86/653 τα οποία, όπως και το άρθρο 7, περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο III που αφορά την αμοιβή του εμπορικού αντιπρόσωπου.
- 33 Εξάλλου, μολονότι η τρίτη παράγραφος του άρθρου 6 της οδηγίας 86/653 φαίνεται να υποδηλώνει, μέσω ερμηνείας *a contrario*, ότι, εφόσον ο εμπορικός αντιπρόσωπος αμείβεται συνολικά ή εν μέρει με προμήθεια, εφαρμόζονται κατ' ανάγκην τα άρθρα 7 έως 12 της οδηγίας, από την πρώτη παράγραφο του άρθρου 6 προκύπτει εντούτοις ότι το ύψος της αμοιβής του εμπορικού αντιπρόσωπου εξαρτάται κυρίως από τη συμφωνία των μερών. Κατά συνέπεια, από τη συστηματική ερμηνεία του άρθρου 6 της οδηγίας 86/653 προκύπτει ότι, αν ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να αποκλίνει από την αρχή που καθιερώνεται με την πρώτη παράγραφο του άρθρου αυτού σε μία από τις επόμενες παραγράφους, θα το είχε ορίσει ρητώς.
- 34 Όσον αφορά, εν συνεχεία, τους σκοπούς που επιδιώκει η οδηγία 86/653, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από τη δεύτερη και την τρίτη αιτιολογική της σκέψη, η εν λόγω οδηγία αποσκοπεί, μέσω της προσεγγίσεως των συστημάτων δικαίου των κρατών μελών στον τομέα της εμπορικής αντιπροσωπείας, στην προστασία των εμπορικών αντιπρόσωπων στις σχέσεις τους με τους αντιπροσωπευόμενους, στη βελτίωση της ασφάλειας των εμπορικών πράξεων και στη

διευκόλυνση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών (αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 2006, *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, σκέψη 19, και της 16ης Φεβρουαρίου 2017, *Agro Foreign Trade & Agency*, C-507/15, EU:C:2017:129, σκέψη 29).

- 35 Ως προς το ζήτημα αυτό, πρέπει όμως να επισημανθεί ότι μια ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653 υπό την έννοια ότι αποτελεί κανόνα αναγκαστικού δικαίου δεν θα οδηγούσε κατ' ανάγκην σε αυξημένη προστασία των εμπορικών αντιπροσώπων. Πράγματι, όπως διευκρίνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεων της, όσον αφορά τις πράξεις που συνάπτονται, κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τρίτο με τον οποίο ο αντιπρόσωπος έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ορισμένοι αντιπροσωπευόμενοι να αντισταθμίζουν το κόστος της προμήθειας το οποίο θα οφειλόταν υποχρεωτικά, μέσω της μείωσης του ποσοστού της βασικής προμήθειας, του περιορισμού ή αποκλεισμού των εξόδων τα οποία αποδίδονταν προηγουμένως στον αντιπρόσωπο ή άλλων στοιχείων της αμοιβής, ή της μη σύναψης συμβατικών σχέσεων με εμπορικό αντιπρόσωπο.
- 36 Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από το ιστορικό θέσπισης της οδηγίας 86/653. Πράγματι, όπως προκύπτει από την πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου περί συντονισμού των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ελεύθεροι επαγγελματίες) (JO 1977, C 13, σ. 2), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε αρχικά προτείνει να προσδιοριστούν σε ένα και μόνο άρθρο, ήτοι στο άρθρο 35 της πρότασης οδηγίας, οι διατάξεις από τις οποίες δεν επιτρεπόταν να αποκλίνουν τα μέρη. Ενώ η διάταξη που αντιστοιχεί στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας περιλαμβανόταν στον κατάλογο αυτόν, στη συνέχεια αφαιρέθηκε. Επιπλέον, ο νομοθέτης της Ένωσης, μολονότι εγκατέλειψε τελικά την πρόταση ενός ενιαίου καταλόγου και επέλεξε την κατά περίπτωση απαγόρευση απόκλισης, δεν απαγόρευσε την απόκλιση όσον αφορά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653.
- 37 Όπως επισημαίνει η γενική εισαγγελέας στο σημείο 75 των προτάσεων της, η απόσυρση της διάταξης που αντιστοιχεί στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653 από τον προαναφερθέντα κατάλογο των διατάξεων αναγκαστικού δικαίου τον οποίο περιείχε το άρθρο 35 της πρότασης οδηγίας για την οποία έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης, καθώς και η επιλογή να προσδιοριστεί ανά άρθρο της οδηγίας 86/653 αν πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού ή ενδοτικού δικαίου, επιβεβαιώνουν, ελλείψει ρητής σχετικής ρύθμισης στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', ότι η διάταξη αυτή είναι ενδοτικού δικαίου.
- 38 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653, ορθώς ερμηνευόμενο, επιτρέπεται ο συμβατικός αποκλεισμός του δικαιώματος προμήθειας το οποίο παρέχει η ως άνω διάταξη στον εμπορικό αντιπρόσωπο (ελεύθερο επαγγελματία) όσον αφορά πράξεις που συνάπτονται, κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τρίτο με τον οποίο αυτός έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 39 Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 86/653/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, για το συντονισμό των δικαίων των κρατών μελών όσον αφορά τους εμπορικούς αντιπροσώπους (ανεξάρτητους επαγγελματίες),

ορθώς ερμηνευόμενο,

επιτρέπεται ο συμβατικός αποκλεισμός του δικαιώματος προμήθειας το οποίο παρέχει η ως άνω διάταξη στον εμπορικό αντιπρόσωπο (ελεύθερο επαγγελματία) όσον αφορά πράξεις που συνάπτονται, κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης εμπορικής αντιπροσωπείας, με τρίτο με τον οποίο αυτός έχει συνάψει προηγουμένως πράξεις του ίδιου είδους ώστε να τον έχει καταστήσει πελάτη.

(υπογραφές)